

Pannon zen

Juhász Attila: Eszkimószín

Juhász Attila új verseskötete a *Hidegláz* (Kortárs Kiadó, 2001) lapjain megkezdett költői munkálatakat folytatja. Alaktan és látásmód vonatkozásában egyaránt. Tolnay Imre *Vakolat* című fotója a borítón pontos választás: a helyreállítás esendő műveleteinek képi jelölőjeként kínálja föl magát. S hogy mit kívánna helyreállítani ez a költészet? Röviden szólva: az Egészet. A létezés teljesebb tartalmait, pontosabban azokat a mentális-spirituális utakat, amelyek az embert – a darabos köznapok valóságából – visszavezethetik e tartományokba. Juhász Attila versei elsőrendűen erre figyelmeztetnek: a teljesség keresésének imperatívuszára – s az ember töredékeket leelő kondíciójára.

Ezzel függ össze a cím is, amely egyfelől irodalmi hagyományt jelöl ki – amennyiben Madách kietlen látomására utal vissza (a talán legcsüggesztőbb színe Az ember tragédiájában); ezáltal pedig etikai kérdések ontológiai távlatba helyezését sejteti. Másfelől – a „szín” szó elterjedtebb értelmét alapul véve – egy, az európai kultúrkör-től távoli, de alkalmasint a kietlen mintázataival szolgáló szellemiségről és magatartásról ígér lírai beszámolót. A könyvet végigolvasva mindkét jelentésirány tartalmasnak és tarthatónak bizonyul („nem kel fel a nap / nem megy le a nap” – zárul az *eszkimó tavasz* című vers [98.]).

A szabatosan szerkesztett (felelős szerkesztő: Zalán Tibor), nyolc ciklusba rendezett versanyagban többnyire rövid, a meditációs ráocúdás alkalmait tárgyazó szövegeket találunk (középhosszú versek sorozatosan csupán a hetedik, *Parlando* című ciklusban olvashatók). A fölütés és a zárlat (az első és az utolsó vers) egymásnak felelő motívumai hajnaltól szürkületig (ártatlanságtól a baljós vérig, álomtól az éber tudatig) vezetik a kötet ívét. A versek eközben nemcsak a fény szakrális jelképiségére hagyatkoznak, de – József Attila („eszmélet”) és Pilinszky („átvérszi”) utalásos emlékezetén keresztül – a magyar irodalomban is helyüket keresik: „felkel megérint / akár a nap hívősen / ártatlan ragyog / kilép s vissza mintha csak / álom határán járna” (hajnali tánc; 7.), „Örök szürkület: / az eszmélet gyolcsait / átverzi a nap – / ugyanazt játszod egyre: / kirakhatatlan-egész” (Egész; 138.).

A megszólalás eredendő alanyisága a filozofikus dikció egyetemesebb nyelviségébe szerve-sül, a gondolat absztrakt rendjét pedig képek sokasága érzékíti. A konkrét, a köznapi, a kézfelfoghatóan valóságos minduntalan mítoszi

távlatokba kerül, s transzcendens hívásoknak enged: „Vallatófény. / Isten keresne? / Istent keres-ném?” (Hajnal; 89.), „Ne kérdezd, isten / boldog-e; csak mondd ki a / szót százszor: boldog” (Kételysorok. Ne kérdezd; 135.). A „félédes józanság” (jelenetek egy beszélgetésből; 8.) higgadt révülete, a „mód-szeres napba bámulás” (Visszaút; 19.) magatartássá érlelt szellemisége, a „Ha van, benned van” (Basómellékszólalmok; 54.) lényegre tapintó szentenciája teszi érthetővé s vonzóvá a létbölcseleti alap-állást: „Lét, tapasztalat? / Csak maga a figyelem, / mely nem irányul / semmire, mégis befog / mindent, s mindent befogad” (Terheletlen és élénk; 84.).

A „lakatlan emberek” (Negyednapon; 51.) vigasztalan antropológiája, az „eltévedt az út” (Hold; 70.) kifordított toposza, a „sárfoltos angyalok” (Nem vagyok otthon; 94.) angelológiai apokrifje, az „öröklét-hulladékok” (Zene; 129.) kozmikus sejtése: mind egy olyan világ képét rögzítik, amelyben az emberi tényező éppen a léthiány tapasztalata folytán válik – önmaga és a másik számára is – evidenciából enigmává: „S éppen rólam mit / szeretnél megtudni még / magadon kívül?” (S éppen rólam; 78.), „Egyre csak mondják / a nevem, mintha tudnák, / tudnám, ki vagyok” (Kételysorok. Egyre csak; 135.).

Az én (az ember) és a világ (a létezés) hiteles viszonyát kutatja-jelöli a motívikus összetett-ség is. Például a természeti képek s képze-tek sugalmait: a „térdig csobogó kövek” (Visszaút; 19.) vagy a „csapzott platánsereg” (Sfumato; 109.) misztikus élménye. A kavicsok és növények ártatlan jelenléte; a víz (kivált a tenger) szimbolikája: „Szívverésemnél / hányszor lassabb a tenger / kavics-zenéje?” ([Kavics]; 82.). Az ég messzi jelenvalósága: „tárva zárt ég” (UV; 91.), „törmelék egék” (Imamalom; 92.), „sietős egék” (oszlopos; 95.), „heg nélkül forrad az égi szántás” (Egysoros; 102.), „Bokáig ér / a horizont” (La costa dorada; 125.), „Üres kirakat az ég” (Kételysorok. November; 134.). Az el-eltűnedező tündéri minőségek: „már rég / világgá ment / a tündér” (az emlékmás; 17.), „a tündérlány érkezését / átalszod megint?” (házmester a kapuban; 18.). Az idő – az „Örökké szomjas idő” (Vándor; 41.) – alakváltó-lényegőrző természete: „Évet új év vált, / de az idő se nem fogy, / se nem telje-sül” (Nap-tár; 133.). A tükör és a maszk egyszerre lét- és önértelmező toposza: „Kettényílt tükör: / a pocsolya fényeit / abroncs szeli át. / Szilánkokban áll a perc. / Küllök közt arcom forog” (Időkerék; 26.), „Tükör – kép. / Arc és maszk: / hiány-másolat” (Ki a legszebb. Grotta; 27.).

Jellegadó forma a központosatlan szabadvers: e művekben a hiány retorikája a hiányokkal szembesülő eszmélet kifejezője; s az asszociációs motívumrendszer nem mellékesen az olvasót is elmélyült játékra hívja. A másik szembetűnő sajátosság a keleti versalakzatok (haikuk, tankák) nagy száma. A torii (szent kapu Japánban) motívuma és Basó (a maig legismertebb japán költő) alakja is megerősíti ezt a kapcsolódást: Juhász a keleti tradíciók idegenségében-személytelenségében érvényes lehetőségeket talál az európai szubjektum önértelmezésének megújítására. S egy harmadik alaki jellemzőre is érdemes fölfigyelnünk: gondolati költészettől szokatlan módon több helyütt anakreóni sorok fejlenek ki. E vonás a hagyományok tudatosításának jegyében áll – amely tudatosságról egyéb szöveghehelyek is vallanak: az *Antaios Yang mesternél* a görög mitológiát olvassa egybe a keleti kultúrával; az *Utórezgések* soraiban – törmelékes vendégszöveg gyanánt – Pilinszky, Vörösmarty és Madách jelenik meg stb. (Meg kell jegyeznünk: szerencsére kortárs költészetünkben sem magára hagyott vállalkozás Juhász lírája. Takáts Gyula Csú Fu-versei – jóllehet a megbékélt lelkeség világának látatják a pannon vidék mítosziassá rajzolt s zen derüvel áthatott közegét – alapjaikban közel állnak Juhász Attila vesződésesebb és zaklatottabb lírai dikciójához. Ahogy Bertók László és Fodor Ákos bölcselkedő haikui vagy Danyi Zoltán és Györffy Ákos metafizikus természetlírája is nyelvi-szellemi rokonságot mutat jelen kötettel.)

Két jellegzetességet látunk, amely Juhász Attila költészetét belülről fenyegeti. Az *Eszkimószin* esztétikáját ugyanis egyaránt megkísérti a közhegyesség és a kidolgozatlanság veszélye. Az öröknek vélt igazságok versnyelvi képviselője persze óhatatlanul használ föl mások által már számtalanszor fölhasznált képeket, jelzőket, didaktikus elemeket és poétikai megoldásokat. De mindezt többször mintha a formanyelvi feszesség hiánya tetézné. A nyílt és közvetlen beszédmódor erény, de nem a művi (művészi) megszólalás szintjein. Ott érzésünk szerint a szakszerűség nagyobb szigorára, a megmunkálás kíméletlenebb fegyelmeire volna szükség.

A győri lírikus kötete végső soron nem azért maradhat emlékezetes olvasmányunk, mert néhány kiemelkedő, nagy verssel lepne meg, avagy új paradigmát nyitna gondolkodásunkban-költészetünkben. Hatása inkább abból származik, hogy finoman szóló egészet alkot ez a bő száz vers; hogy a töredékes és a teljes között tájékozódó kreatúra létbeli állapotáról a személytelen alanyiség nyelvén, az elhivatottság következetes szólamaival és csendjeivel ad szót: „Az számít óégül, / hogy szót érts istennel az / egyetlen nyelven, / túl rajta, túl magadon – / teremts helyette-érte” (Az számít; 86.).

(Kortárs Kiadó [„Kortárs vers”], Budapest, 2009)

Halmi Tamás

E számunkat nyomta és kötötte az AS-Nyomda Kft. Szilády Üzem

axel springer   **SZILÁDY**

6000 Kecskemét, Mindszenti krt. 63.
Tel.: +36 76 481 401; Fax: +36 76 481 204
E-mail: szilady@axelspringer.hu
www.as-nyomda.hu; www.szilady.hu

Folyóiratunk megjelentetését a Nemzeti Kulturális Alap

nka
Nemzeti Kulturális Alap

támogatja.